

УДК 371.134:61

DOI: 10.32342/2522-4115-2022-2-24-13

Л.М. РОМАНИШИНА,

*доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки,
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (м. Хмельницький)*

Б.С. КРИЩУК,

*кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки,
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (м. Хмельницький)*

О.С. ПОЛІЩУК,

*доктор філософських наук, професор, проректор,
Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (м. Хмельницький)*

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті розглянуто проблему формування здоров'язберезувальних компетентностей майбутніх учителів початкової школи. Метою статті є вивчення взаємозв'язку між загальними і здоров'язберезувальними компетентностями у підготовці майбутніх учителів початкової школи. Показано роль здоров'язберезувальних компетентностей у формуванні навичок здорового способу життя дітей. Питання формування компетентностей подано в логічному взаємозв'язку за схемою: компетентність – професійна компетентність – педагогічна компетентність – здоров'язберезувальні компетентності. Розглянуто взаємозв'язок між цими компетентностями та охарактеризовано кожну з них.

Підтримано та розширено уявлення дослідників щодо сутності і змісту компетентності. Більшість науковців вважає, що «компетентність» охоплює знання, уміння й навички, а також прийоми й способи, необхідні для певної діяльності. Закордонні вчені під компетентністю розуміють здатність людини застосовувати свої знання на практиці; володіти певним досвідом, який фахівець набув у результаті практичної діяльності. Дослідники виокремлюють загальну й професійну компетентності. Під загальною компетентністю розуміють діяльну сутність загальної культури людини, натомість професійна компетентність стосується професійної культури фахівця, змісту його професіоналізму.

Визначено головні структурні компоненти професійної компетентності: професійно-змістовий, професійно-діяльнісний, професійно-особистісний. Наголошено на тому, що ефективність формування професійної компетентності майбутніх фахівців залежить від застосованих методологічних підходів і принципів.

Установлено, що здоров'язберезувальні компетентності базуються на понятті «здоров'я». До поняття «здоров'я» у контексті дослідження зараховують такі його види, як фізичне, психічне, соціальне й духовне. Потреба в імплементації здоров'язберезувальних технологій відображена статистичними даними. Так, частка здорових дітей в Україні перебуває в межах від 4 до 10%. Визначено місце педагога у формуванні здоров'язберезувальних компетентностей, яка залежить від інтегральних якостей особистості, підґрунтям для якої є знання і досвід щодо готовності до діяльності зі збереження здоров'я в освітньому середовищі.

Ключові слова: майбутні вчителі початкової школи, компетентність, професійна компетентність, педагогічна компетентність, здоров'язберезувальна компетентність, здоров'я, педагогічні технології.

Постановка проблеми. У зв'язку з реформуванням освіти, прагненням приєднатись до освітнього простору Європейського Союзу велику увагу в наукових дослідженнях приділено проблемі формування професійної компетентності майбутніх учителів і, зокрема, педагогів початкової школи. Тому був проведений огляд літератури з цієї проблеми в аспекті пошуку чинників формування здоров'язбережувальної компетентності. Підґрунтям розв'язання цієї проблеми став компетентісний підхід. Його впровадження в освітній процес закладів вищої освіти відкрило широкі можливості для підвищення якості підготовки майбутніх фахівців різного спрямування. Це також стосується дослідження проблеми збереження здоров'я учнів і студентів. Концепція Нової української школи (НУШ), яка знайшла відображення в навчальних планах із різних навчальних предметів, орієнтує вчителів на формування в молодших школярів здоров'язбережувальних компетентностей. А це можливо лише у випадку, коли вчитель сам буде володіти цими компетентностями. Тож питання формування здоров'язбережувальних компетентностей і розробки відповідних технологій потрібно вирішувати, починаючи з вдосконалення професійної підготовки майбутніх учителів.

Аналіз останніх публікацій. Проблема формування компетентності вчителя висвітлювалася в працях М. Жалдака, Ю. Рамського, О. Савченко, В. Стрельнікова та ін. Автори виділяють окремі блоки в структурі цього поняття: професійні психологічні та педагогічні знання, вміння й навички; професійні психологічні позиції; особистісні властивості вчителя [М.І. Жалдак, Ю.С. Рамський, М.В. Рафальська, 2009]. За поданням Л. Хоружої, під педагогічною компетентністю слід розуміти комплекс знань, умінь, навичок, а також засобів їх реалізації в діяльності й спілкуванні особистості. Авторка виокремлює дві підструктури професійної компетентності: діяльнісну й комунікативну, що мають виняткове значення для активної професійної діяльності вчителя [Л.Л. Хоружа, 2003].

Сьогодні спектр професійних компетентностей вчителя налічує чимало компетентностей, нагальних для їхньої професійної діяльності. Між тим учені та педагоги-практики приділяють багато уваги розв'язанню проблеми збереження здоров'я учнів і студентів, педагогів, усіх учасників освітнього процесу [М.М. Балух, 2020; О.Д. Дубогай, 2018; Г.В. Циганов, 2007]. Аналіз психолого-педагогічної літератури показав, що ця проблема ще є недостатньо розробленою, катастрофічно недостатньо застосовуються сучасні форми і методи здоров'язбережувального навчання, потребують удосконалення педагогічні технології, нагальною є розробка навчально-методичного комплексу і методичної системи забезпечення цього процесу.

Метою статті є вивчення взаємозв'язку між загальними і здоров'язбережувальними компетентностями вчителів початкової школи; визначення змісту й сутності здоров'язбережувальної компетентності, а також технологій її формування в умовах професійної підготовки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нині особливо гостро постало питання турботи про здоров'я громадян, починаючи з дитячого віку, що стало пріоритетними завданнями нашої держави, про це свідчить 3 Стаття Конституції України. Визначено пріоритет формування та зміцнення здоров'я підростаючого покоління, що відображено у Національній програмі «Діти України».

Виходимо з того, що оволодіти різними видами технологій можливо при сформованій компетентності до певного виду діяльності. Відтак розглянемо різновиди компетентностей у вигляді такого логічного ланцюжка: компетентність – професійна компетентність – педагогічна компетентність – здоров'язбережувальна компетентність.

У працях науковців питання компетентності безпосередньо пов'язуються з професіоналізмом. Більшість науковців вважають, що «компетентність» охоплює знання, вміння й навички, а також прийоми й способи, необхідні для певної діяльності [О.А. Дубасенюк, 2010; О.Я. Савченко, 2012].

Поняття «компетентність» уведено в обіг української педагогіки на основі досягнень закордонного наукового дискурсу. Водночас існує певна невідповідність між формулюваннями компетентності у вітчизняній і закордонній літературі; фіксуються також різні трактування і серед українських учених. Це є поштовхом до подальших досліджень цього фе-

номена, особливо в контексті визначення й співвідношення таких понять, як «компетентність» і «компетенція».

Закордонні вчені під компетентністю розуміють: здатність людини застосовувати свої знання на практиці (Г. Халлаш); володіння певним досвідом, який фахівець набув у результаті практичної діяльності (Дж. Куллахан); навички й уміння, які фахівець може застосувати у різних ситуаціях і знаходити правильне їх вирішення (Ж. Перре). Поняття «компетентність» визначено Дж. Равеном як явище, що складається з великої кількості компонентів, які існують незалежно та перебувають у тісному взаємозв'язку. Ці компоненти є взаємозамінними [Л.В. Сохонь, І.Г. Єрмакова, 2003].

Українські науковці розширили поняття компетентності шляхом включення до вищеперелічених якостей «спеціальним шляхом структуровані (організовані) набори знань, умінь, навичок і ставлень, які набуваються особистістю в процесі навчання. Вони дозволяють їй визначити, тобто ідентифікувати й розв'язувати незалежно від контексту (від ситуації), проблеми, що є характерними для певної сфери діяльності». Володіючи певним рівнем сформованості компетентності, фахівець може ефективно вирішувати різні ситуації, навіть позастандартні [О.В. Овчарук, 2004].

Поняття «компетентність» використовується в теорії та практиці фахового навчання, є вагомим під час аналізу професіоналізму вчителя. У працях дослідників виокремлено загальну й професійну компетентності. Під загальною компетентністю розуміють діяльнісну сутність загальної культури того, хто навчається. Професійна компетентність стосується професійної культури фахівця, змісту його професіоналізму [М.М. Чошанов, 2003].

Грунтовний аналіз професійної компетентності педагога був проведений М. Лук'яною [М.И. Лукьянова, 1996]. У цьому дослідженні було визначено головні структурні складові професійної компетентності, а саме: професійно-змістовий, професійно-діяльнісний, професійно-особистісний. Якщо прослідкувати за спільністю між описаними компонентами компетентності, то їх об'єднує те, що вони є виявом рівня знань, умінь, навичок і досвіду фахівців будь-якого спрямування, а особливість їх змістового наповнення віддзеркалюється у специфіці підготовки фахівців того чи того напрямку.

Зі свого боку, формування професійних компетентностей майбутніх учителів початкової школи має також свою специфіку. Це виявляється в тому, що ефективність формування професійної компетентності залежить від обраних методологічних підходів і принципів [І.А. Зязюн, Л.В. Крамущенко, І.Ф. Кривонос, 1997]. Тому методологія цього процесу перебуває в центрі багатьох наукових досліджень.

Сучасна система вищої педагогічної освіти приділяє значну увагу підготовці майбутніх учителів початкової школи, спрямовуючи її на організацію освітнього процесу з ухилом на збереження здоров'я дітей молодшого шкільного віку. Адже якщо з дитинства закладено основи здорового способу життя, то він стане запорукою міцного здоров'я й довголіття і надалі буде утверджуватися людиною.

Потребу в здоров'язбережувальних технологіях обґрунтовуємо статистичними даними. Так, частка здорових дітей в Україні перебуває в межах від 4 до 10%, а в останні роки спостерігається погіршення стану здоров'я учнів саме в період шкільного навчання. Це є ще одним викликом для вчителів загальноосвітньої школи і підтвердженням визначальної ролі у збереженні здоров'я дітей саме учителів початкової школи [М.М. Балух, 2020]. А ще кращий ефект було б досягнуто у випадку, коли система здоров'язбереження охоплювала б і вихователів дошкільних закладів освіти.

Нині вчені-педагоги і вчителі приділяють багато уваги розв'язанню проблеми збереження здоров'я учасників освітнього процесу. Особливе місце відводиться здоров'язбережувальним компетентностям педагога, підґрунтям для якої є знання і досвід щодо готовності до діяльності зі збереження здоров'я в освітньому середовищі [І.М. Дичківська, 2004]. Низкою авторів здоров'язбережувальні компетентності розглядаються як здатність особи застосовувати заходи зі збереження й зміцнення здоров'я в різних умовах і ситуаціях [Д.В. Губарева, 2020].

Здоров'язбережувальні компетентності базуються на понятті «здоров'я», причому з урахуванням усіх його аспектів:

- фізичне здоров'я – правильне функціонування всіх ознак діяльності організму;
- психічне – відповідність когнітивної діяльності віку учнів;
- соціальне, що ґрунтується на рівні сформованості громадянської відповідальності за поведінку в суспільстві;
- духовне – наявність орієнтації на різні види цінностей (освітні, мистецькі, релігійні, загальнолюдські).

У процесі формування здоров'язбережувальних компетентностей обов'язковим фактором є запровадження здоров'язбережувальних технологій. Такі технології будуть дієвими у випадку:

- створення сприятливих умови для навчання на основі відповідного освітнього середовища;
- чіткої й повноцінної організації процесу навчання з логічною послідовністю заходів, що мають на меті формування важливих складових здоров'я;
- високого рівня готовності вчителя / викладача до впровадження здоров'язбережувальних технологій.

Науковець О. Дубогай визначає, що якщо здоров'язбережувальні технології можна пов'язати з вирішенням тільки завдання охорони здоров'я, то до здоров'язбережувальних будуть належати ті педагогічні технології, які дозволяють вирішувати навчальні проблеми, застосовувати методи та форми, що не шкодять здоров'ю учнів та вчителів, забезпечують їм комфортні умови для навчання та роботи [О.Д. Дубогай, 2018].

Найбільш вживаними є педагогічні технології, при застосуванні яких учень і вчитель почувають себе комфортно. А це, своєю чергою, впливає на ефективність впровадження таких технологій. Об'єднуючи думки вітчизняних і закордонних учених, доходимо висновку про те, що здоров'язбережувальними технологіями можуть бути не спеціально створені технології, а й загальнопедагогічні, але за умови, що їхньою метою є оптимізація навчального процесу з обов'язковим збереженням здоров'я людини. Такі технології мають орієнтуватися на види здоров'я (фізичне, психічне, соціальне й духовне) і підсилювати здоров'язбережувальну складову освітнього процесу. До таких технологій можуть належати: особистісно орієнтовані, гуманістичні, ігрові, професійно-симуляційні та ін. Серед здоров'язбережувальних технологій можемо виокремити здоров'яформувальні технології, оздоровчі технології, технології навчання здорового й здорового способу життя, акцентуючі на цільових орієнтирах здоров'язбережувальних технологій.

Усі технології як підґрунтя використовують методологічні підходи і принципи: аксіологічний (наголошує на усвідомленні учнями вартості власного здоров'я); гносеологічний (орієнтує на поповнення знань стосовно підтримання здоров'я); когнітивний (розширює здоров'язбережувальний потенціал щодо системи цінностей, гігієнічних умінь і навичок, які забезпечують нормальне функціонування організму); емоційно-вольовий (спрямовує на вивчення психологічних механізмів емоційних і вольових процесів та засобів керування ними); екологічний (сприяє розумінню себе як частки природи і формує вміння існування в природному середовищі) [Г.В. Циганов, 2007].

На підставі вивчення проблеми запровадження здоров'язбережувальних технологій пропонуємо для вивчення майбутніми вчителями початкової школи інтегрований курс «Основи здоров'я», що охоплює засвоєння й творче використання здоров'язбережувальних освітніх технологій, оздоровчих технологій і технологій навчання здорового способу життя (рис. 1).

Принагідно слід акцентувати, що формування здоров'язбережувальних компетентностей ґрунтується також і на педагогічній валеології. Цю тезу пояснюємо тим, що головними завданнями педагогічної валеології є: збереження здоров'я та психіки дитини; формування в майбутніх учителів початкової школи уявлення про унікальність та специфіку світу учнів, складності їх входження у світ дорослих; валеологічні ознаки дорослішання дитини, особливо в підлітковому віці; створення сприятливих умов для формування валеологічної культури підростаючого покоління.

Рис. 1. Зміст здоров'язберезувальних технологій
(за [М.М. Балух, 2020])

Отже, можна дійти висновку, що система здоров'язберезувальних компетентностей майбутніх учителів початкової школи є складовою комплексу професійних компетентностей, у процесі формування яких враховується специфіка навчання, виховання й розвитку дітей у початковій школі, здійснюється цілеспрямована орієнтація студента на вмотивованість в оволодінні системою знань, умінь, навичок, видів і форм діяльності, застосування сучасних інноваційних технологій у майбутній професійній діяльності, сучасних методик формування здоров'язберезувальних компетентностей учнів.

Формування здорового способу життя у початковій школі «є комплексним процесом розвитку життєвих компетентностей і ціннісного ставлення учнів до власного здоров'я» [М.М. Балух, 2020]. Кожен із перелічених вище видів здоров'я реалізується відповідними до нього технологіями. Розглянемо, наприклад, фізичне і духовне здоров'я. Підтримати фізичне здоров'я або відновити його можна впровадженням технологій, які забезпечать формування важливих якостей і здатностей молодших школярів:

- розробки і дотримання спеціального меню для харчування, яке розраховане на забезпечення потреби підростаючого організму в білках, жирах, вуглеводах і вітамінах;
- володіння навичками рухової активності на заняттях з фізичної культури і ранкової руханки;
- вироблення навичок, які переходять у потребу займатися різними видами спорту відповідно до уподобань;
- набуття навичок і вмінь чергувати працю й відпочинок [М.М. Балух, 2020].

Культура здоров'я багато в чому залежить від мотивації у запровадженні здорового способу життя. Керівна роль у цьому процесі належить вчителю. Його позитивна роль у

формуванні мотивації учнів до здорового способу життя зумовлюється багатьма факторами. По-перше, вчитель повинен бути добре обізнаним із сучасними освітніми технологіями, щоб використовувати ті з них, які містять здоров'язбережувальну складову; по-друге, володіти методикою впровадження здоров'язбережувальних технологій; по-третє, досконало знати індивідуальні особливості учнів, щоб рівномірно розподіляти фізичне й духовне навантаження; по-четверте, володіти інформацією про стан фізичного здоров'я учнів, його динаміку за період навчання; по-п'яте, бути самому прикладом людини, яка веде здоровий спосіб життя. Це можливо тоді, коли вчитель переконаний в користі здорового способу життя, а питання здорового способу життя є кредо вчителя. Сформувати себе в цьому напрямі майбутній учитель може шляхом самовиховання, підвищення ерудованості з питань охорони здоров'я, розширення знань із фізіології зростаючого організму. Головним джерелом знань є вивчення під час навчання в закладі вищої освіти дисциплін із здоров'язбережувальними елементами.

Серед технологій, які сприяють такому процесу, особливо наголошуємо на особистісно орієнтованих, гуманістично спрямованих, інноваційних та інформаційних.

Для результативності формування навичок здорового способу життя вчитель повинен постійно взаємодіяти і вести «просвітницьку роботу з учнями, їхніми батьками, медичними працівниками та шкільним психологом, соціальним педагогом; планувати і організовувати свою діяльність, зважаючи на пріоритети формування, збереження та зміцнення здоров'я всіх суб'єктів освітнього процесу. І педагог має бути готовим до виконання такої ролі, але не формально, а за життєвими переконаннями» [Wojciechowska, 2014].

Усім цим видам роботи майбутній вчитель повинен навчитись упродовж професійної підготовки, коли є можливість одержати консультації від викладачів, студентів, тренерів. Тому одним із провідних завдань сучасної педагогічної освіти, яке має бути виконане закладом вищої освіти, є формування у студентів мотивації до позитивного стану здоров'я та його підтримання. Для цього студенти повинні оволодіти необхідними знаннями з валеології, педагогіки, теорії та методики фізичного виховання.

Під здоровим способом життя мають на увазі «спосіб життя окремої людини, спрямований на профілактику хвороб і зміцнення здоров'я. Це не тільки дотримання раціонального режиму дня, корисного харчування, дотримання правил гігієни, регулярне заняття спортом, відсутність шкідливих звичок, але й доброзичливе ставлення до оточуючих, активний відпочинок та сприятливі умови життя» [Wojciechowska, 2014]. У працях О. Дичківської [І.М Дичківська, 2004] і М. Балух [М.М. Балух, 2020] показано, що здоров'язбережувальні компетентності сприяють розвитку таких здатностей, як-от:

- формувати в учнів початкової школи мотивацію до здорового способу життя й ціннісного ставлення до здоров'я;
- регулювати функціональний стан учнів з метою підтримки оптимальної працездатності дозволеними педагогічною валеологією способами;
- будувати індивідуальні графіки здоров'язбережувальної діяльності.

На противагу зовнішнім факторам впливу на оздоровчу діяльність, здоров'язбережувальна компетентність виконує роль внутрішніх факторів, насамперед завдяки розвитку мотивації до здорового способу життя. У процесі формування такої компетентності виникає потреба в розробці моделі впровадження здоров'язбережувальних технологій у системі з іншими сучасними педагогічними технологіями. Це потребує дотримання в освітньому процесі системного підходу, за допомогою якого можна визначити тип технології, що забезпечить виконання поставлених завдань навчання та виховання майбутніх учителів початкової школи в умовах закладу вищої освіти.

Висновки. За результатами опрацювання психолого-педагогічної літератури дійшли висновку, що проблема здоров'язбереження суб'єктів освітнього процесу є актуальною. Від її розв'язання залежить виховання здорової нації, тому цей процес зазвичай розпочинається для учнів з початкової школи, хоча, на нашу думку, його потрібно ініціювати ще в дошкільному закладі. Здоров'язбережувальні технології ґрунтуються на інших технологіях (особистісно орієнтованих, гуманістичних, інноваційних, інформаційних) та мають запроваджуватися на основі методологічних підходів (сис-

темному, діяльнісному, аксіологічному, інтеграційному, гносеологічному). Визначено значну роль здоров'язбережувальних компонентів у розробці і впровадженні таких технологій, що охоплюють здоров'язбережувальні освітні технології, оздоровчі технології та технології навчання здорового способу життя. Показано, що процес формування здорового способу життя потрібно починати з учителя, а для цього його провадять у закладі вищої освіти при вивченні спеціальних і дотичних до педагогічної валеології дисциплін.

Подальші дослідження вбачаємо в обґрунтуванні взаємозв'язку між специфікою навчання в початковій школі і особливостями застосування здоров'язбережувальних технологій для учнів. Окрім того, планується дослідити можливість розробки педагогічної системи впровадження цих технологій у спільному комплексі «Дошкільне виховання – початкова освіта».

Список використаної літератури

Балух, М.М. (2020). Педагогічні умови формування здоров'язбережувальних компетентностей майбутніх учителів початкових класів. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. В. Гнатюка. Серія: Педагогіка*, 2, 49–54.

Губарева, Д.В. (2020). Соціальна компетентність в умовах сучасної початкової школи України. *Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія: «Педагогіка і психологія»*, 1 (19), 27–32. doi: 10.32342/2522-4115-2020-1-19-3

Дичківська, І.М. (2004). *Інноваційні педагогічні технології*. Київ: Академвидав.

Дубасенюк, О.А. (2010). Фундаментальна акмеологія: засади вдосконалення професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів. *Акмеологія в Україні*, 1, 18–25.

Дубогай, О.Д. (2018). Технологія «навчання у русі» в системі інноваційного здоров'язбереження учнів початкових класів. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, 3К (97), 185–189.

Жалдак, М.І., Рамський, Ю.С., Рафальська, М.В. (2009). Модель системи соціально-професійних компетентностей вчителя інформатики. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 2. Комп'ютерно-орієнтовані системи навчання*, 7 (14), 3–10.

Зязюн, І.А., Крамущенко, Л.В., Кривонос, І.Ф. (1997). *Педагогічна майстерність*. Київ: Вища школа.

Лукьянова, М.И. (1996). *Развитие психолого-педагогической компетентности учителя* (Автореф. дис. канд. пед. наук). Московский государственный педагогический институт им. Н.К. Крупской. Москва.

Овчарук, О.В. (ред.) (2004). *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики*. Київ: «К.І.С.».

Пометун, О. (2004). Теорія та практика послідовної реалізації компетентнісного підходу в досвіді зарубіжних країн. О. Овчарук (Ред.) *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики*. Київ: «К.І.С.» 16–25.

Савченко, О.Я. (2012). Компетентнісна спрямованість нових навчальних програм для початкової школи. *Початкова школа*, 12, 1–6.

Сохонь, Л.В., Єрмакова, І.Г. (Ред.). (2003). *Життєва компетентність особистості*. Київ: Богдана.

Хоружа, Л.Л. (2003). *Етична компетентність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика*. Київ: Преса України.

Циганов, Г.В. (2007). *Реалізація здоров'язберігаючих освітніх технологій в навчально-виховному процесі*. Відновлено з: <https://vseosvita.ua/library/ciganov-gv-realizacia-zdorovazberigaucich-osvitnih-tehnologij-v-navcalno-vihovnomu-procesi-166809.html>

Чошанов, М.М. (2003). Професійно-педагогічні компетентності: сутність поняття. *Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Педагогіка та психологія*, 271, 43–49.

Wojciechowska, K. (2014) Nauczyciel – przewodnikiem w procesie promowania zdrowia w szkole. *Roczniki Pedagogiczne*, 6 (42), 2, 127–141.

References

Balukh, M. Pedagogical conditions for the formation of health-saving competencies of future primary school teachers. *The Scientific Issues of Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University. Series: Pedagogy*, 2020, no. 2, pp. 49–54. doi: 10.25128/2415-3605.20.2.7 (In Ukrainian).

Hubarjeva, D.V. Social competence in the conditions of the contemporary Ukrainian primary schools. *Bulletin of Alfred Nobel University. Series "Pedagogy and Psychology"*, 2020, no. 1 (19), pp. 27–32. doi: 10.32342/2522-4115-2020-1-19-3 (In Ukrainian).

Dychkivska, I.M. (2004). *Innovatsiini pedahohichni tekhnolohii* [Innovative pedagogical technologies: textbook]. Kyiv, Akademvydav, 352 p.

Dubaseniuk, O.A. *Fundamentalna akmeolohiia: zasady vdoskrnalennia profesiino-pedahohichnoi pidhotovky maibutnix uchyteliv* [Fundamental acmeology: bases of improvement of future teachers' professional and pedagogical preparation]. *Akmeolohiia v Ukraini* [Acmeology in Ukraine], 2010, no. 1, pp. 18–25.

Dubogay, A.D. The technology of «learning in motion» in the system of innovation health of primary school pupils. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series № 15. Scientific and pedagogical problems of physical culture (physical culture and sports)*, 2018, vol. 3k, pp. 185–189. (In Ukrainian).

Zhaldak, M.I., Ramskyi, Yu.S., Rafalska, M.V. *Model systemy sotsialno-profesiinykh kompetentnostei vchytelia informatyky* [Model of the system of computer science teacher's socio-professional competences]. *Scientific Journal of National Pedagogical Dragomanov University. Series № 2. Computer-based learning systems*, 2009, no. 7(14), pp. 3–10.

Sokhon, L.V., Ermakova, I.G. (Ed.). (2003). *Zhyttyeva kompetentnist osobystosti* [Life personality competence]. Kyiv, Bohdana Publ., 520 p.

Ziazun, I.A., Kramushchenko, L.V., Kryvonos, I.F. (2008). *Pedahohichna maisternist* [Pedagogical mastery]. Kyiv, SPD Bohdanova A.M.Publ., 376 p.

Lukianova, M.Y. (1996). *Razvytye psykholoho-pedahohycheskoi kompetentnosti uchytelia*. Avtoref. diss. kand. ped. nauk [Development of the teacher's psychological and pedagogical competence. Abstract cand. ped. sci. diss.]. Moscow, 20 p.

Ovcharuk, O.V. (Ed.). (2004). *Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukraïnski perspektyvy* [Competency approach in modern education: world experience and Ukrainian trends]. Kyiv, «K.I.S.» Publ., 112 p.

Pometun, O. (2004). *Teoriia ta praktyka poslidovnoi realizatsii kompetentnisnogo pidkhodu v dosvidi zarubizhnykh krain*. [Theory and practice of consistent implementation of the competence approach in the experience of foreign countries]. Ovcharuk, O.V. (Ed.). *Kompetentnisnyi pidkhid u suchasni osviti: svitovyi dosvid ta ukraïnski perspektyvy* [Competency approach in modern education: world experience and Ukrainian trends]. Kyiv, «K.I.S.» Publ., pp. 16–25.

Savchenko, O.Ya. *Kompetentnisna spriamovanist novykh navchalnykh prohram dlia pochatkovoï shkoly*. [Competency orientation of new educational programs for primary school]. *Pochatkova shkola* [Primary School], 2012, no. 12, pp. 1–6.

Khoruzha, L.L. (2003). *Etychna kompetentnist maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv: teoriia i praktyka* [Ethical competence of the future primary school teacher: theory and practice]: monograph. Kyiv, Press of Ukraine Publ., 320 p.

Choshanov, M.M. *Profesiino-pedahohichni kompetentnosti: sutnist poniattia* [Professional and pedagogical competences: the essence of the concept]. *Naukovyy visnyk Chernivets'koho universytetu. Seriya: Pedahohika ta psykholohiia* [Scientific Bulletin of Chernivtsi University. Series: Pedagogy and psychology], 2003, vol. 273, pp. 43–49.

Tsyhanov, H. V. (2007). *Realizatsiia zdoroviazberihaiuchykh osvitnikh tekhnolohii v navchalno-vykhovnomu protsesi* [Implementation of health-preserving educational technologies in the educational process]. Available at: <https://vseosvita.ua/library/ciganov-gv-realizacia-zdoroviazberigauich-osvitnih-tehnologij-v-navcalno-vihovnomu-procesi-166809.html> (Accessed 09 September 2022). (In Ukrainian).

Wojciechowska, K. (2014) *Nauczyciel – przewodnikiem w procesie promowania zdrowia w szkole* [Teacher – a guide in the process of promoting health at school]. *Roczniki Pedagogiczne* [Pedagogical Yearbook], 2014, vol. 6(42), no. 2, pp. 127–141.

HEALTH-PRESERVING COMPETENCE AS A COMPONENT OF THE PROFESSIONAL COMPETENCE OF THE FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHER

Romanyshyna Lyudmyla, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Pedagogy Department, Khmelnytsky Humanitarian and Pedagogical Academy

E-mail: romanyshyna43@ukr.net

ORCID: 0000-0002-6026-2614

Kryshchuk Bogdan, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Pedagogy, Khmelnytsky Humanitarian and Pedagogical Academy

E-mail: kryshchuk84@gmail.com

ORCID: 0000-0002-9999-5356

Polishchuk Oleksandr, Doctor of Philosophy, Professor, Vice-rector for Scientific Pedagogy, Khmelnytsky Humanitarian and Pedagogical Academy

E-mail: prokurator2007@ukr.net

ORCID: 0000-0002-9838-7105

DOI: 10.32342/2522-4115-2022-2-24-13

Key words: future primary school teachers, competence, professional competence, pedagogical competence, health-preserving competence, pedagogical technologies.

The article deals with the problem of building health-preserving competences in future primary school teachers. The aims of the article are to study the relationship between general and health-preserving competences during the professional training of future primary school teachers, and determination of the content and essence of health-preserving competence, as well as technologies of its building in terms of higher educational institutions.

The research used methods of summarizing and systematizing data on the content and structure of the teacher's professional competence, and health-preserving competence of the future primary school teacher; as well as methods of interpolation and modelling in determining the content of health-preserving technologies.

The role of health-preserving competences in building children's healthy lifestyle skills is shown. The issues of building the competences are presented in a logical relationship in line with the scheme: competence – professional competence – pedagogical competence – health-preserving competence. The relationship between these competences has been considered, and each of them has been characterized.

The ideas of researchers regarding the essence and content of competence have been supported and expanded. Most academics believe that "competence" encompasses the knowledge, skills and abilities, as well as the techniques and methods required for a particular activity. Foreign scholars understand competence as a person's ability to apply their knowledge in practice, and to have certain experience, which the specialist has acquired as a result of practical activities. Researchers distinguish general and professional competences. General competence is understood as the functional essence of a person's general culture, while professional competence refers to the professional culture of a specialist, and the content of their professionalism.

The main structural components of professional competence have been defined, namely professionally content-based, professionally active, as well as professional and personal ones. It has been emphasized that the effectiveness of building future specialists' professional competence depends on the applied methodological approaches and principles.

It has been established that health-preserving competences are based on the concept of "health". The concept of "health" in the context of research includes such types as physical, mental, social and spiritual ones. The need for the implementation of health-preserving technologies is confirmed by statistical data. Thus, the share of healthy Ukrainian children is from 4 to 10%. The role of the teacher in building health-preserving competences is defined, as well as their integral personal qualities, the basis for which is knowledge and experience regarding readiness for health-preserving activities in the educational environment.

The expediency of application of a system of health-preserving educational technologies, health-improving technologies, and technologies for teaching a healthy lifestyle has been substantiated. The leading role of the use of personally focused, humanistic oriented, innovative and informational pedagogical technologies in building health-preserving competences of the future teacher has been emphasized. It was concluded that this process should be carried out on the basis of the provisions of systemic, activity-based, axiological, integrative, and epistemological methodological approaches.

Одержано 05.10.2022.